

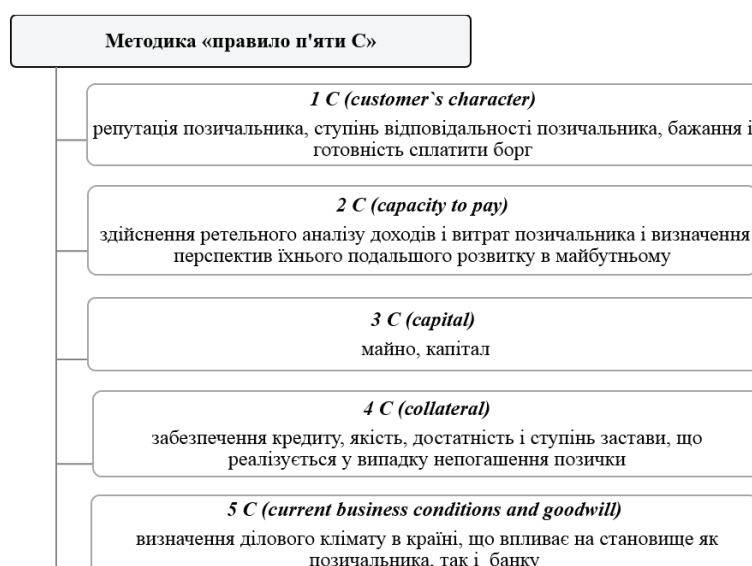
СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКІВ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Федина Віта Віталіївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Кредитна діяльність виступає підґрунтям банківського бізнесу, оскільки її головною метою є прагнення досягнути комерційного успіху за рахунок зміцнення та підвищення надійності кредитного портфеля, при якому буде забезпечена максимальна дохідність при мінімальному рівні кредитного ризику. Для України період 2019-2022 років став випробуванням на стійкість. У 2019 році COVID-19 спричинив кризу та зумовив нові виклики та загрози, швидке подолання котрих ускладнилося у зв'язку з повільним темпом економічного зростання економіки нашої країни. У 2022 році повномасштабне вторгнення на територію України росії зумовило появу нових кредитних ризиків, а разом з тим і погіршило якість кредитного портфеля вітчизняних банків.

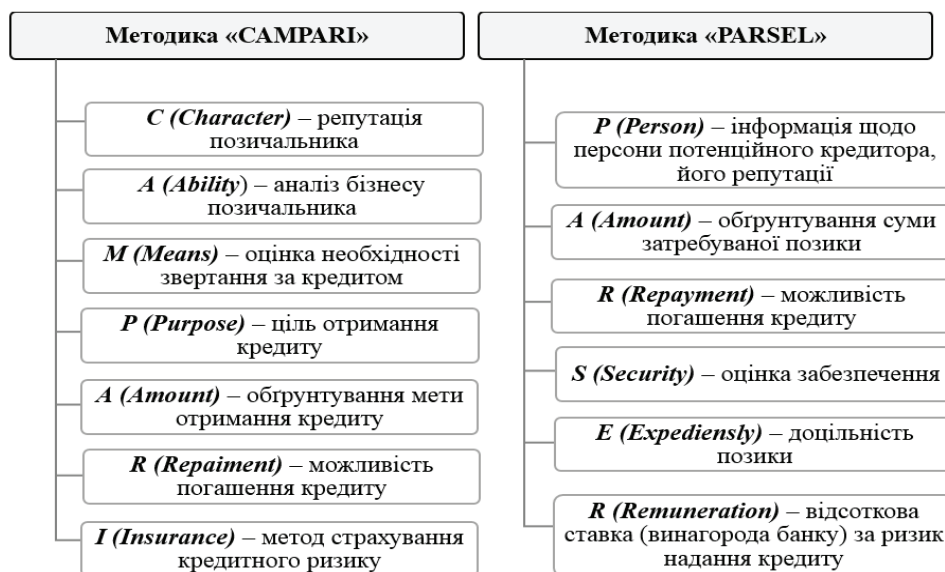
Оцінка досвіду функціонування банків зарубіжних країн засвідчує, що для аналізу кредитного ризику вони використовують спеціальні методики кредитного рейтингу, котрі представляють собою сукупність певних параметрів для проведення оцінки кредитоспроможності позичальника. Притаманною їм є порівнянність і комплексність всіх чинників кредитного ризику. Так, для прикладу, англійські клірингові банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежу за кредитом із використанням двох методик – «СAMPARI» і «PARSEL».

Рис. 1. Складові методик «СAMPARI» і «PARSEL», які використовують англійські клірингові банки для здійснення оцінки потенційного ризику неплатежу за кредитом

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Американські банки у своїй практиці використовують «правило п'яти С» (рис. 2):

Рис. 2. Складові методики «правило п'яти С», які використовують американські банки для здійснення оцінки потенційного ризику неплатежу за кредитом

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Вищезазначені критерії «С» іноді також доповнюють шостим критерієм – 6 С (control), що передбачає здійснення моніторингу законодавчих основ діяльності позичальника, а також його відповідність стандартам банку.

За допомогою використання наведених методик, зарубіжні банки здійснюють мінімізацію кредитного ризику, що надає їм можливість чітко організувати кредитний процес та формувати кредитний портфель, який матиме найбільш високу якість.

Американські банки здійснюють досконалий аналіз зовнішніх чинників, котрі сформувалися під впливом несприятливих економічних умов у країні та які не залежать від діяльності самих банків, а саме: неадекватний первісний капітал установи, недосконалий менеджмент, високий рівень коефіцієнта поточних витрат і фінансового коефіцієнта, конкуренція, економічний спад, високі темпи росту реалізованої продукції тощо.

З даної позиції цікавим є вивчення зарубіжного досвіду банківської системи в частині використання послуг незалежних рейтингових агентств з метою оцінки кредитного ризику. Зазвичай, рейтингові агентства, у своєму розпорядженні мають доволі значний обсяг інформації задля незалежного оцінювання усіх можливих варіантів ситуацій, у рейтингових агентствах відсутня будь-яка мотивація щодо того чи іншого банку, окрім здійснення достовірної оцінки кредитного ризику банку.

У зарубіжних країнах є поширеними наступні методи управління кредитним ризиком банку: сек'юритизація, скоринг, продаж кредитів, створення кредитних бюро та страхування кредитів.

Міжнародними стандартами фінансової звітності визначено, що «сек'юритизація – це процес трансформації фінансових активів у цінні папери» [3].

У світовій практиці виділяють три види сек'юритизації:

- класична сек'юритизація на основі «чистого продажу» («true sale») – здійснення банком реалізації власних активів в спеціальній установі, котра фінансує придбання даних активів за допомогою емісії цінних паперів на ринку капіталів;

- синтетична сек'юритизація («synthetic») – продаж банком власних активів не передбачається, оскільки активи залишаються на балансі банку, при цьому ризик збитків за деякими активами банк передає спеціальній установі, за що сплачує даній установі певну грошову суму або премію;

- накопичувальна сек'юритизація - банк здійснює формування кредитного портфеля і сам здійснює емісію облігації, котрі розміщує серед іноземних банків (фактичний продаж SPV-компанії позики не відбувається) [4, с. 105].

Як один із методів оцінки кредитного ризику банків у Західній Європі і Сполучених Штатах використовують скоринг. Кредитний скоринг є «технологією, що використовується кредитно-фінансовими установами для визначення та оцінки платоспроможності клієнтів» [5]. Даний метод надає можливість визначити ризики, що є пов'язаними з кредитуванням на основі окремих характеристик потенційних постачальників, а також діючих клієнтів за допомогою підрахунку балів.

Досить поширеною практикою в країнах з розвиненою ринковою економікою є використання такого методу управління кредитним ризиком банку як продаж кредитів. Банки, за результатами проведеного ними аналізу кредитного портфеля, можуть ухвалити рішення про продаж іншим інвесторам певної частини наданих кредитів. Унаслідок цього банківська установа має змогу частково або повністю повернути кошти, котрі було спрямовано у кредитні вкладення.

Ефект від здійснення даних операцій може бути досить багатозначним, а саме:

- по-перше, відбувається уповільнення зростання банківських активів, що, в свою чергу сприяє досягненню керівництвом банку оптимального балансу між ризиком, що пов'язаний із кредитуванням та зростанням банківського капіталу;

- по-друге, з'являються ресурси на фінансування більш прибуткових активів замість активів з більш низькою прибутковістю;

- по-третє, відбувається зменшення статей балансу банку, що характеризують негативні явища в його діяльності.

Використання різних технік продажу кредитів, надає можливість банку-продавцю зберегти за собою права щодо обслуговування боргу.

Процедура викупу в банків проблемних кредитів може здійснюватися або безпосередньо центральним банком (так відбувається у Польщі, Угорщині, Чилі), або Агенцією з реструктуризації (так відбувається у США, Південній Кореї, Мексиці, Чехії).

Зазвичай, продаж кредитів відбувається за більш нижчою ціною, аніж їхня номінальна вартість. Для прикладу, на одному з найбільших ринків, що спеціалізується на перепродажі кредитів країн «третього світу», продаж кредитних боргів позичальників таких країн, як Бразилія, Філіппіни, Перу, Аргентина, Мексика та інші, зазвичай здійснюється у співвідношенні до їхньої номінальної вартості 5 центів за 1 долар США. Більшу частину даних кредитів купують корпорації та банки, котрі вже мають певний досвід роботи в таких країнах-боржниках, одразу купуючи такі кредити пакетами в мільйони доларів США. При цьому, варто зазначити, що за умови покращення економічного стану у такій країні-боржнику, покупці кредитів можуть отримати значні прибутки, а за умови погіршення економічного стану у країні-боржнику – збитки за даними кредитами будуть значно меншими, аніж при їхньому безпосередньому наданні [6].

Ще одним досить дієвим методом управління кредитним ризиком банку є створення кредитного бюро.

У світовій практиці існують два типи кредитних бюро: державні кредитні бюро і приватні кредитні бюро. На сьогодні, в більшості країн ринок кредитних бюро є олігополізованим (Японія, Велика Британія, США) або монополізованим (Франція, Ірландія, Фінляндія, Китай).

Для прикладу, в Сполучених Штатах Америки діють три великих кредитних бюро, котрі взаємодіють один з одним і при цьому спеціалізуються на роздрібному секторі: Experian створене у 1996 році, TransUnion створене у 1969 році та Equifax створене у 1899 році.

В Сполучених Штатах Америки діє ще одне кредитне бюро, котре здебільшого орієнтоване на корпоративних клієнтів – Dun&Bradstreet, котре було створено у 1841 році.

Приватні і державні кредитні бюро діють в таких країнах Європи як Німеччина, Бельгія, Португалія, Іспанія та Італія. Обсяг інформації, яким володіють дані бюро є неоднаковими, при цьому терміни зберігання інформації також є різним. Так, наприклад, у Бельгії і Швеції інформація зберігається до 10 років, натомість у Данії – всього до 5 років. Вся інформація після погашення видаляється. Натомість, в Нідерландах у випадках непогашення кредитної заборгованості інформація зберігатиметься завжди, і видаляється інформація лише через 5 років після погашення кредитної заборгованості.

Лише приватні кредитні бюро існують у Китаї. Вони знаходяться під егідою держави, разом з тим державних кредитних бюро взагалі не існує. Водночас обсяг інформації, котра надається кредитному бюро є дуже широким, що є пов'язаним з історичними особливостями держави.

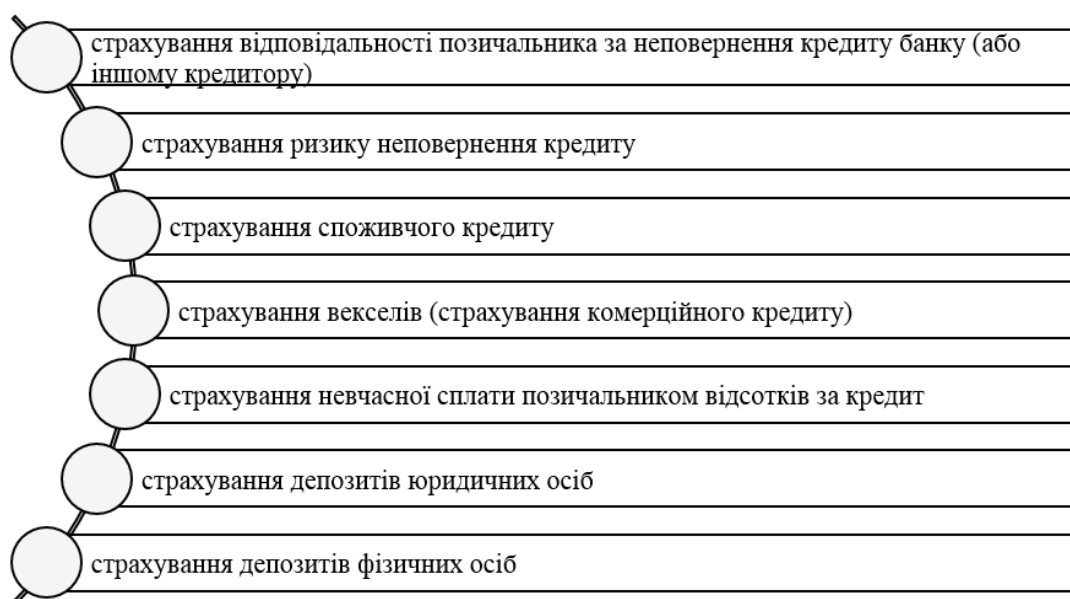
В Сінгапурі, на відміну від інших країн, інформацією кредитних бюро можуть користуватися не лише банки, а й інші установи. Для прикладу, щоб взяти житло в оренду, необхідним є наявність позитивної кредитної історії, адже орендодавець може вільно звернутися до кредитного бюро і отримати необхідну інформацію про орендаря. У разі, якщо інформація буде негативна, то плата за оренду може бути завищена, або навіть взагалі може бути відмова клієнту від орендодавця [7].

У багатьох країнах, поряд із кредитними бюро, діє Public credit registers (PCR) – інститут державної реєстрації кредитів. Від кредитних бюро даний інститут відрізняється тим, що подання в інститут інформації є обов'язковим і встановлюється законодавчими актами (за винятком Шрі-Ланки та Фінляндії, де участь є добровільна) [8].

Ще одним досить дієвим методом управління кредитним ризиком банку є страхування кредитних ризиків. Страхування кредитних ризиків виступає предметом діяльності спеціалізованих страховиків. Перш ніж прийняти кредитний ризик банку необхідним є володіння інформацією про фінансовий стан потенційного клієнта. Зазвичай банки здійснюють формування відповідної бази даних. Страховики, котрі займаються страхуванням кредитів, досить широко практикують обмін такою інформацією.

Окрім того, існують спеціалізовані установи, котрі, за відповідну плату, надають необхідну інформацію, і навіть інформацію конфіденційного характеру. Для прикладу, фірма «Дан енд Бредстріт», яка є загальновідомою в світовій практиці, займається збором інформації про близько 3 мільйонів фірм Канади і США і надає таку інформацію за підпискою. Що стосується оцінки кредитоспроможності кожної фірми та короткої інформації, то дана інформація друкується у регіональних та загальнонаціональних довідниках [9, с. 264].

Виділяють наступні види страхового захисту під час здійснення кредитування (рис. 3):

Рис. 3. Види страхування кредитів, які виділяють у світовій практиці
Джерело: побудовано автором за даними [10].

Дослідження світової практики страхування кредитів доводить, що у світі сформовано єдині підходи до умов страхування кредитних ризиків. Так, для прикладу, у Польщі Законом «Про страхову діяльність», страхування кредитних ризиків виокремлено у самостійну сферу та визначено розділом нежиттєвих видів страхування. У Німеччині класифікація страхування відносить страхування кредитних ризиків до страхування відповідальності як підгалузі. В Україні, відповідно до Закону «Про страхування», страхування кредитів

проводиться у добровільній формі і відноситься до галузі майнового страхування.

Метод страхування кредитних ризиків є одним з найбільш дієвих та найбільш ефективних методів мінімізації кредитних ризиків банків у розвинених зарубіжних країнах, та разом з тим, він набуває все більшої популярності і в Україні, адже саме страхування кредитних ризиків є каталізатором підвищення конкурентоспроможності і фінансової стабільності фінансово-кредитних установ.

Отже, дослідження світового досвіду мінімізації кредитних ризиків банків, показало, що з метою оцінки кредитного ризику зарубіжні банки використовують спеціальні методики кредитного рейтингу банку, які можуть бути адаптовані у вітчизняну практику діяльності банківських установ.

Список використаних джерел

1. Гаврилко Т. О., Науменко В. С. Банківське кредитування в Україні: стан і перспективи розвитку. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 31. С. 152-156.

2. Солодка О. Кредитний дефолтний своп у механізмі перерозподілу кредитного ризику. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. Вип. 2. С. 85-91.

3. Лачкова В. М., Лачкова Л. І., Шевчук І. Л. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібн. Харків: ФОП Іванченко І. С., 2017. 180 с.

4. Шірінян Л. В., Лисенок О. В. Диверсифікація та сек'юритизація кредитних портфелів українських банків. Вісник Житомирського технологічного університету. 2019. Вип. 3 (44). С. 103-111.

5. Рябчикова Д. А., Марина А. С. Сучасні методи мінімізації кредитного ризику в роботі комерційних банків. Економіка та управління: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців. Одеса: ОДАБА, 2018. С. 364-366.

6. Вергелюк Ю. Ю. Вплив глибини диверсифікації кредитних послуг банків корпоративним клієнтам на кредитний ризик. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 10. С. 72-76.

7. Титомир І. О. Аналіз та оцінка кредитоспроможності позичальників банків: (методика). Львів : ННВК «АТБ», 2008. 34 с.

8. Аптекарь С. С., Скомаровська К. А. Проблеми і перспективи сучасних методик бізнесаналізу в оцінці кредитоспроможності позичальників. Проблеми економіки. 2018. № 3. С. 265.

9. Кострач Л. М. Співпраця банків та страхових компаній на вітчизняному фінансовому ринку. Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Ірпінь: УДФСУ, 2016. С.262-265

10. Богріновева Л. М., Ключка О. В. До питання визначення сутності ризик-менеджменту в банках. Актуальні проблеми економіки. 2018. №12 (210). С. 134-141.

ВІДКРИТИЙ БАНКІНГ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

Яріш Олена Валентинівна,

кандидат економічних наук,

завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Полтавський університет економіки і торгівлі;

Воробйова Олена Юрївна,

завідувачка сектору

економічних та товарознавчих досліджень;

Полтавське відділення

Національного наукового центру «Інститут судових експертиз

ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

У сучасному світі інформаційні технології впливають майже на всі аспекти життя суспільства, і фінансові відносини не є винятком. Фінансові технології революціонізували механізм взаємовідносин між учасниками як національного, так міжнародного фінансового ринку, забезпечуючи високий рівень інклюзії фінансових послуг.

Фінансова інклюзія (FI) визначається як стан, у якому кожен учасник фінансової екосистеми має *ефективний доступ* до широкого спектру фінансових послуг – будь то заощадження, кредити, інвестиції чи страхування. При цьому, «*ефективний доступ*» стосується не лише наявності послуг, але й їх використання, охоплення та якості.

Ідея «фінансової інклюзії» стала головним пріоритетом після глобальної фінансової кризи 2008 року, а у сучасному світі визначена як фактор, що сприяє досягненню 7 із 17 Цілей сталого розвитку ООН.

В умовах війни в Україні фінансова інклюзія набула нового сенсу – як один з важливих напрямів майбутньої відбудови національної економіки. Це бачення було сформоване на основі наслідків пандемії COVID-19 та спричиненого нею локдауну, які на відміну від більшості інших галузей не зруйнували ринок фінансових технологій, а стали каталізатором для стрімкого розвитку онлайн-платежів, інтернет-маркетингу, сегментів FinTech та InsurTech, штучного інтелекту, технології блокчейн систем тощо.

Отже, беззаперечним є той факт, що технологічна готовність держави, бізнесу і домогосподарств стала одним з основних факторів, який дозволив запобігти паніці на фінансовому ринку з самого початку повномасштабного вторгнення росії, окупації та тимчасової анексії окремих територій України, коли через зруйнування банківської інфраструктури, вимушену релокацію